

3. Darbs, business un nauda

Klausīšanās

Saprot pamatinformāciju informatīvos tekstos par darbu, biznesu un naudu
Uztver svarīgākās detaļas tekstos par darbu un naudu, spēj informāciju izmantot savām vajadzībām
Uztver interviju un rekonstruē intervijas jautājumus

Lasīšana

Izprot galvenās problēmas informatīvos tekstos par biznesu, naudu un darbu
Saprot ar darbu un naudu saistītus latviešu sakāmvārdus un parunas
Uztver tekstu par naudas vēsturi Latvijā kopumā un detalizēti
Uztver interviju kopumā un detalizēti

Runāšana

Formulē viedokli par naudas, darba un biznesa jautājumiem
Izsaka savu attieksmi pret darbu, naudu un biznesu, salīdzina viedokļus un veido secinājumus
Runā, izmantojot noteiktas valodas konstrukcijas, un diskutē par noteiktu tematu

Rakstīšana

Raksta stāstījumu par savas zemes naudas rašanos
Rakstiski formulē galveno domu

Gramatika

Vienskaitlinieki un daudzskaitlinieki
Divdabji ar *-dams, -dama, -damies, -damās*
Priedēkļi un vārda nozīmes maiņa
Salikteņi
Vietniekvārdi
Īstenības izteiksmes ciešamā kārtā
Atstāstījuma izteiksme
Pavēles izteiksme
Vēlējuma izteiksme
Iespraudumi

3.a KĀS IR LABS DARBS?

3.1. Lasi latviešu tautas sakāmvārdus un parunas! Kuram no sakāmvārdiem vai parunām tu piekrīti? Kāpēc? Kuri sakāmvārdi un parunas atbilst taviem dzīves principiem?

Katram darbam savs laiks.

Uz rītu atlikts darbs arvien paliek nedarīts.

Kāds darbs, tādi augļi.

Darbs baro, slinkums posta.

Daudz amatu, daudz rūpju.

Darbs nav zaķis – neaizbēgs.

- Ko, tavuprāt, cilvēka dzīvē nozīmē darbs?
- Kāda ir tava darba pieredze?

3.2. Izsaki savas domas, kas ir labs darbs. Atbildot izmanto doto teikumu struktūru!

Labs darbs, pirmkārt, ir darbs, kurš _____.

Labs darbs, otrkārt, ir darbs, kuru _____.

Labs darbs, _____, kurā _____.

Labs darbs, _____, ar kuru _____.

Labs darbs, piektkārt, ir tas, kura (*kā?*) _____.

APZĪMĒTĀJA PALĪGTEIKUMS 157. lpp.

IESPRAUDUMI 154. lpp.

3.3. Lasi tekstu un veic uzdevumus!

Kas ir labs darbs?

Mūsdienu pasaulē cilvēkus arvien vairāk nodarbina **dilemma**, kā atrast darbu, kas reizē būtu gan tīkams, gan arī ienesīgs. Šis jautājums ir **aktuāls** arī Latvijā. To apliecina dažādi kursi un semināri, kuros stāsta, kā atrast jēgpilnu un aizraujošu darbu, dažādas publikācijas par cilvēkiem, kuri ir pametuši ienesīgu, bet garlaicīgu darbavietu un pievērsušies savam mazajam, taču izlolotajam biznesam, arī jaunuzņēmumu (*start-up*) kultūras slavināšana, kas mudina ļaudis ieguldīt laiku un enerģiju kādas **unikālas** un sev svarīgas biznesa idejas izstrādē.

Lielā mērā nepieciešamību pēc jauna darba nosaka sevis meklējumi, vēlme sevi pilnvērtīgi realizēt. Tādējādi darbs ir nevis kaut kas, ko mēs darām noteiktā laikā un ar noteiktu stundu skaitu diennaktī, nedēļā vai mēnesī, bet gan daļa no cilvēka **identitātes** un personības. Šī nostāja nojauc arī robežu starp darbu un brīvo laiku, it īpaši tā dēvētajās radošajās industrijās, kas nodarbojas ar dažāda veida informācijas radīšanu un izmantošanu.

Radošo darbavietu telpās ir ienākuši **atribūti**, kas **asociējas** ar brīvā laika pavadīšanu (piemēram, neformāls apģērbs un galda futbols atpūtas telpā). Latvijā arī var vērot, kā radošās industrijas pārstāvji meklē darbu (vai cita veida palīdzību), izmantojot sociālos tīklus. Piemēram, sociālajos tīklos tiek lūgts dalīties ar glīti veidotu sludinājumu, kam reizēm pie-

vienota arī smaidoša un diezgan neformāla darba meklētāja fotogrāfija un uzskaitītas viņa labās un arī nedaudz **ekscentriskās** īpašības. Šie sludinājumi ceļo sociālajos tīklos darba meklētājiem, paļaujoties uz katra personisko tīklu – radu, draugu un paziņu – atbalstu un iesaisti darba meklējumos, tādējādi šķietami nemanāmi sasaistot darba un ārpusdarba dzīvi, pienākumus un attiecības.

- **Uzraksti trīs jautājumus par tekstu! Uzdod tos saviem grupas biedriem!**
- **Skaidro izcelto vārdu nozīmi!**
- **Atrodi tekstā salikteņus, izraksti tos un nosaki, no kādiem vārdiem tie darināti!**

3.4. Veido salikteņus un piecus no tiem iesaisti teikumos par tematu „Mans darbs”!

paš-	-ticība
mērķ-	-dalība
struktūr-	-darbinieks
ievad-	-tehnika
līgum-	-apziņa
līdz-	-daļa
darba-	-vienība
liet-	-vedība
elektro-	-spējas

SALIKTEŅI 130. lpp.

3.5. Kas tev darbā sagādā vislielāko gandarījumu? Atzīmē tabulā atbilstošos punktus no 1 līdz 9 (1 – vismazāk, 9 – visvairāk)! Kāpēc?

Nosacījumi	1-9	Komentāri
Iespēja tikties ar cilvēkiem		
Labs atalgojums		
Iespēja apgūt kaut ko jaunu		
Karjeras iespējas		
Radoši kolēģi		
Piemērots darba grafiks		
Sociālās garantijas		
Moderna darba vide		
Pieradums un paredzamība		

- **Diskutē ar grupas biedriem! Apkopojiet trīs svarīgākos nosacījumus!**

3.6. Aizpildi tabulu un argumentē savu viedokli!

Tā ņū gan nevarētu būt...
 Es arī domāju tāpat...
 Nevajadzētu...
 Man liekas nepieņemami, ka...
 Katram ir savas domas, un / bet...
 Vienīgais, ko varu vēl piebilst, ir...
 Iznāk, ka...

Raksturojums	Profesijas piemēri
Vieglis darbs	
Smags darbs	
Interesants darbs	
Bīstams darbs	
Garlaicīgs darbs	
Ienesīgs darbs	
Radošs darbs	

3.7. Klausies tekstus! Uzraksti galveno domu 1–2 teikumos!

Lietaskoks – cilvēks ar profesionālajām dotībām, labs sava darba pratējs.

- **Ko izvēlētos tavs uzņēmums: cilvēkus, kuri darbu maina bieži, vai cilvēkus, kuri to dara reti? Diskutē ar grupas biedriem!**
- **Izmantojot vārdu savienojumus *atlases kritēriji, profesionālā pilnveide, investēšana darbiniekos, izaugsmes rādītāji, darba maiņa*, pastāsti, par ko runāja Inga Bērziņa un Zane Krištopāne!**

3.8. Izvēlies kādu profesiju, sameklē atbildes uz jautājumiem un izveido prezentāciju!

Cik ilgi un kur var apgūt _____ iemaņas, lai varētu patstāvīgi strādāt?
 Kādi darbarīki, aprīkojums nepieciešami _____ darbam?
 Cik bīstams ir šis darbs?
 Kas ir interesantākais šajā darbā?
 Ko vēl svarīgi zināt, ja ir vēlme kļūt par _____?
 Mini kādu interesantu faktu no _____ ikdienas!

3.9. Darini divdabjus ar *-dams, -dama, -damies, -damās* un iesaisti tos teikumos! Divdabji var atkārtoties.

strādāt, meklēt, nodarboties, lielīties, runāt, sūtīt

1. Džons, _____ no rīta līdz vakaram, nopelnīja daudz naudas.
2. _____ ar paveikto, strādnieces demonstrēja sava darba augļus.
3. Sekretāre, _____ e-pastus klientiem, domāja par gaidāmo atvaļinājumu.
4. Jana, _____ veikalā, ieguva interesantu pieredzi.

5. _____ ar apmeklētājiem, reģistratūras darbinieces pierakstīja nepieciešamo informāciju.
6. Jaunieši, _____ restorānā, praksē izmantoja savas svešvalodu zināšanas.
7. Darbinieki staigāja pa ēku, _____ īsto kabinetu.
8. _____ ar sportu, uzņēmuma vadītājs rūpējās par savu veselību.

ūdenslīdētājs

glābētājs

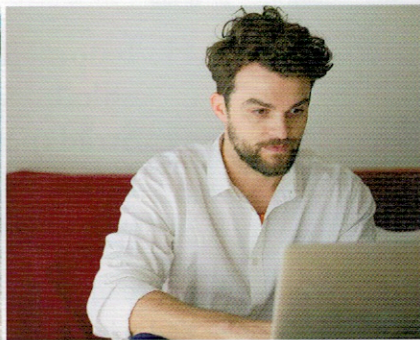
medību vadītājs

biškopis

kinologs

emuārists

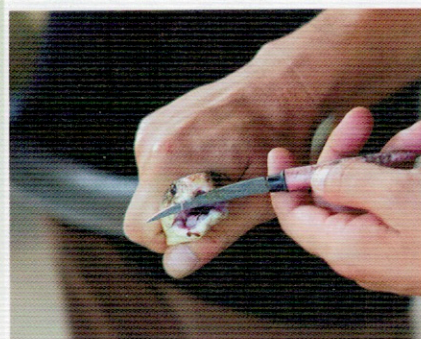
dizainers

skursteņslauķis

radiologs

čūsku indes savācētājs

mežstrādnieks

dārznieks

3.10. Atrodi jēdzienam atbilstošu skaidrojumu!

A Klasiskā intervija	___ Vienlaicīgi tiek intervēti vairāki kandidāti, kas pretendē uz vienu un to pašu amatu.
B Telefonintervija	___ Kandidātu intervē viens vai vairāki uzņēmuma pārstāvji vai personāla atlases uzņēmuma pārstāvji.
C Grupū intervija	___ Ar dažādām metodēm tiek pārbaudīta kandidāta stresa noturība un spēja koncentrēties.
D Videointervija	Kandidāts tiek intervēts pa telefonu; parasti tādas rīko, ja ___ ir ļoti liels atbilstošu pieteikumu skaits, lai dotu iespēju kandidātam parādīt sevi un novērtētu vairāk kandidātu.
E Agresīvā jeb stresa intervija	Kandidātu intervē ar kāda tiešsaistes (<i>online</i>) videorīka ___ palīdzību; parasti izmanto, ja intervētājs atrodas citā valstī un nevar ierasties uz interviju klātienē.

- **Kāda ir tava darba interviju pieredze?**
- **Kuras, tavuprāt, ir populārākās darba intervijas? Kāpēc?**
- **Kuru darba intervijas veidu tu izvēlētos, ja būtu darba devējs, un kuru, ja – darba ņēmējs? Kāpēc?**

3.11. Iedomājies, ka tavs nākamais darbs ir saistīts ar klientu apkalpošanu un tev ir jāpiedalās darba intervijā! Strādājiet pa pāriem, jautājiet un atbildiet viens otram! Izmantojiet darbības vārdus īstenības, vajadzības un vēlējuma izteiksmē!

- Kāpēc mums būtu jāizvēlas tieši jūs?
- Kādas ir jūsu prasmes, kas ir piemērotas piedāvātajam darbam?
- Kādu praktisko pieredzi jūs esat ieguvis pēdējā laikā?
- Sniedziet piemēru par iniciatīvas izrādīšanu savā iepriekšējā darbavietā!
- Kāds ir jūsu lielākais profesionālais sasniegums?
- Kas darbā jums ir vissvarīgākais?
- Kas jūs motivē strādāt labāk?
- Ko jūs gribētu darīt pēc pieciem gadiem?
- Vai uzskatāt sevi par profesionāli veiksmīgu?
- Kāds darbalaiks jums ir piemērots?
- Ko jūs savās iepriekšējās darbavietās esat iemācījies?
- Kādi bija jūsu atbildīgākie pienākumi?
- Kas jums pašreizējā darbā patīk / nepatīk visvairāk?
- Kā jūsu izglītība un pieredze ir jūs sagatavojusi darbam?
- Vai un kā vēlaties turpināt savu izglītības ceļu?

VĒLĒJUMA IZTEIKSME 151. lpp.

- **Atrodi tekstā vietniekvārdus! Nosaki to iedalījuma grupu un raksturo lietojumu!**

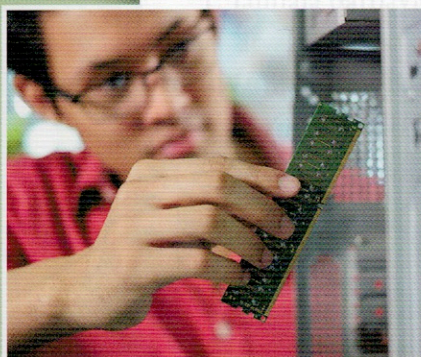
VIETNIEKVĀRDI 139. lpp.

3.12. Ieraksti atbilstošo vietniekvārdu! Tie var atkārtoties.

mūsu, man, tā, savā, es, uz kuriem, jebkurš, katrs, kādā, kuram, kaut ko, kas

Gandrīz _____ cilvēks kaut reizi ir piedalījies _____ darba intervijā. Arī _____ iepriekšējā darbavietā _____ nostrādāju piecus gadus. _____ bija labs darbs, arī alga bija laba, bet _____ gribējās darīt _____ radošāku. Nolēmu pieteikties darbā mazā, bet perspektīvā uzņēmumā, _____ vajadzēja reklāmas speciālistu. Devos uz darba interviju. _____ tā bija par pieredzi! _____ neprasīja tradicionālos intervijas jautājumus, _____ var atbildēt _____ sagatavojies pretendents. Nē! _____ bija saruna par uzņēmuma nākotnes vīziju, _____ ilga stundu. Un tiku pieņemts darbā. Un joprojām strādāju _____, nē, _____ uzņēmumā.

3.13. Pastāsti, kādi pienākumi ir jāveic minēto profesiju pārstāvjiem!

datorspeciālists

uzņēmuma vadītājs

skolotājs

ārsts

kuģa kapteinis

bibliotekārs

muzeja darbinieks

bankas darbinieks

arhitekts

• **Kādām rakstura īpašībām ir jāpiemīt šo profesiju pārstāvjiem?
Kāpēc?**

agresīvs, aktīvs, apātisks, apdomīgs, apnicīgs, apņēmīgs, apķērīgs, apzinīgs, asprātīgs, atlētisks, aukstasinīgs, bailīgs, bezkaunīgs, biedrīks, bravūrīgs, disciplinēts, drosmīgs, dusmīgs, emocionāls, gudrs, izturīgs, labsirdīgs, lielīgs, maīgs, nopietns, rūdīts, slinks, smieklīgs, spītīgs, stiprs, vārgs, vieglprātīgs

• **Izvēlies vienu profesiju un uzraksti, kādi pienākumi jāveic šīs profesijas pārstāvim un kādām rakstura īpašībām jāpiemīt!**

3.14. Klausies tekstu! Atzīmē, kurš no profesijas pārstāvjiem izteica šo domu!

Apgalvojums	Sekretāre	Reklāmas projektu vadītājs	Tirgzinības speciāliste	Grāmatvedis
Darbs ir atbilstošs pirmās darba pieredzes gūšanai.				
Labs klients ir tas, kuram ir daudz naudas.				
Ir svarīga izglītība.				
Nav noteikts darbalaiks.				
Jāizpilda priekšnieka norādījumi.				
Jāzina likumi, kas saistīti ar darba jomu.				
Nedrīkst izpaust informāciju.				
Katra darbadiena ir atšķirīga.				

3.15. Atrodi jēdzienam atbilstošu skaidrojumu!

A Pienākums	___ Pozitīvs (kādas darbības, rīcības) rezultāts; sekmes, sasniegums; atzinība, piekrišana, ko iegūst kādas darbības veicējs.
B Ienākumi	___ Rezultāts.
C Panākums	___ Darbību, darbu kopums, arī uzdevums, kas (kādam) noteikti jāpaveic.
D Iznākums	___ Materiāls labums, parasti naudas līdzekļi, ko kāds iegūst (parasti no kāda uzņēmuma vai kādā darbībā).

• **Izvēlies atbilstošu vārdu!**

1. Savus *panākumus* / *pienākumus* / *ienākumus* kaimiņš iegulda mājas celtniecībā.
2. Kaimiņš guva *ienākumus* / *panākumus* / *pienākumus* jaunajā darba kolektīvā.
3. Mūsu darbavietā *pienākumi* / *panākumi* / *sanāksmes* notiek katru otrdienu.
4. Katrā profesijā darbiniekiem ir noteikti *sanāksmes* / *pienākumi* / *panākumi*.

3.16. Atrodi vārdam atbilstošu skaidrojumu!

A Pienākt	___ Vajadzēt.
B Nonākt	___ Nākot pievirzīties (pie kā, kam klāt, arī kam tuvāk).
C Nākties	___ Virzīties un pabeigt virzīties pa gaisu lejā, zemē (no kurienes, kur, uz kā u. tml.).
D Sanākt	___ Būt tādām, ko (kāds) ir tiesīgs saņemt, iegūt.
E Pārnākt	___ Nākot savirzīties, nokļūt (kopā, kādā kopumā, veidojumā, arī kur) – par vairākiem, daudziem cilvēkiem.
F Atnākt	___ Ierasties.
G Pienākties	___ Nākot atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).

• Izvēlies atbilstošu vārdu!

1. Jaunajā darbavietā divas reizes gadā man *sanāk / pienāk / pienākas* divu nedēļu atvaļinājums.
2. Šodien man *sanāksies / atnāks / nāksies* strādāt līdz vēlam vakaram.
3. Māris no darba vienmēr *nonāk / pārnāk / sanāk* vēlu.
4. Sanāksmē mēs *nonācām / sanācām / pārnācām* pie secinājuma, ka projekts ir jāpārstrādā.
5. Sekretāre teica, ka priekšnieks rīt uz darbu *sanāks / nonāks / atnāks* ļoti agri.
6. Firmas darbinieki *pārnāca / sanāca / pienāca* kopā, lai risinātu radušos problēmu.
7. Vai tu vari *pienākt / pienākties / atnākt* mazliet tuvāk darba galdam?

PRIEDĒKĻI UN VĀRDA NOZĪMES MAIŅA 129. lpp.

3.17. Lasi darba sludinājumus!

AICINA DARBĀ GRĀMATVEDI

Galvenie darba pienākumi

- Darbs ar rēķiniem un bankas dokumentiem
- Studentu studiju maksu uzskaitē, kā arī ievade LUIS sistēmā
- Ikmēneša grāmatvedības dokumentu kārtošana
- Debitoru parādu kontrole
- Grāmatvedības informācijas sagatavošana un sniegšana augstskolas vadībai un struktūrvienību vadītājiem
- Pārskatu sagatavošana par dažādiem projektiem
- Saņemtās un nosūtītās korespondences, kā arī augstskolas iekšējo dokumentu reģistrācija un kārtošana
- Standarta līgumu gatavošana viespasniedzējiem u. c. līgumdarbiniekiem
- Līdzdalība gada pārskata gatavošanā

Prasības veiksmīgam kandidātam(-ei)

- Darba pieredze grāmatveža amatā vismaz divi gadi
- Praktiska darba pieredze lietvedībā
- Grāmatvedības programmas *Horizon* pārzināšana pieredzējuša lietotāja līmenī
- Latviešu un angļu valodas prasme

Nodrošinām

- Darbu starptautiskā vidē
- Ērtus darba apstākļus Rīgas centrā, Rudzupuķu ielā 4A
- Darba laiku no 8.30 līdz 17.00
- Stabili atalgojumu 900–1300 eiro (bruto)

Lūdzu, piesakieties, sūtot savu CV un motivācijas vēstuli, sadaļā „Pieteikties”
Papildu informācijai zvaniet *Tolent* konsultantei Aucei Laucei, t. 23420173

MEKLĒJAM PERSONĀLA ATLASĒS SPECIĀLISTU

JA TEV PIEMĪT:

- labas zināšanas par darba normatīvajiem aktiem;
- augstas darbaspējas, precizitāte un organizatora dotības;
- pozitīva attieksme un ieinteresētība darbā ar cilvēkiem;
- teicamas latviešu un krievu / angļu valodas zināšanas

JA TU ESI GATAVS:

- organizēt personāla atlases, kā arī darbinieku piesaistes un ieviešanas darbā procesu;
- strādāt ar personāla lietvedību;
- koordinēt darbinieku pieņemšanu un atlaišanu no darba

CIELAVA piedāvā

950–1200 EUR
mēnesī (bruto)

Patīkamu
darba vidi

Iespējas profesionālai
attīstībai un izaugsmei

Atsaucīgus
kolēģus

Ja saredzi sevi starp mums, sūti CV kopā ar motivācijas vēstuli

GAIDĀM PĀRDOŠANAS INŽENIERI

Smart Structure nodaļā Latvijā

Pienākumi

- Viedo tīklu automatizācijas produktu pārdošana un mārketinga aktivitātes
- Noteiktas klientu grupas pārvaldība
- Konsultāciju un tehniskā atbalsta sniegšana klientiem
- Tehnisko risinājumu izstrādāšana un specifikāciju sagatavošana
- Piegāde, procesu uzraudzība un nelielu projektu realizēšana
- Kontrolieru, dispečervadības sistēmu, HMI un līdzīgu ierīču un sistēmu konfigurēšana un nodošana ekspluatācijā

Par priekšrocību tiks uzskatīta

- 2–3 gadu pieredze darbā enerģētikas sektorā
- Veiksmīga pieredze pārdošanā
- Pieredze darbā ar publiskajiem iepirkumiem
- Pieredze projektu vadībā
- Pieredze darbā ar programmām AutoCAD un VISI

Prasības kandidātiem

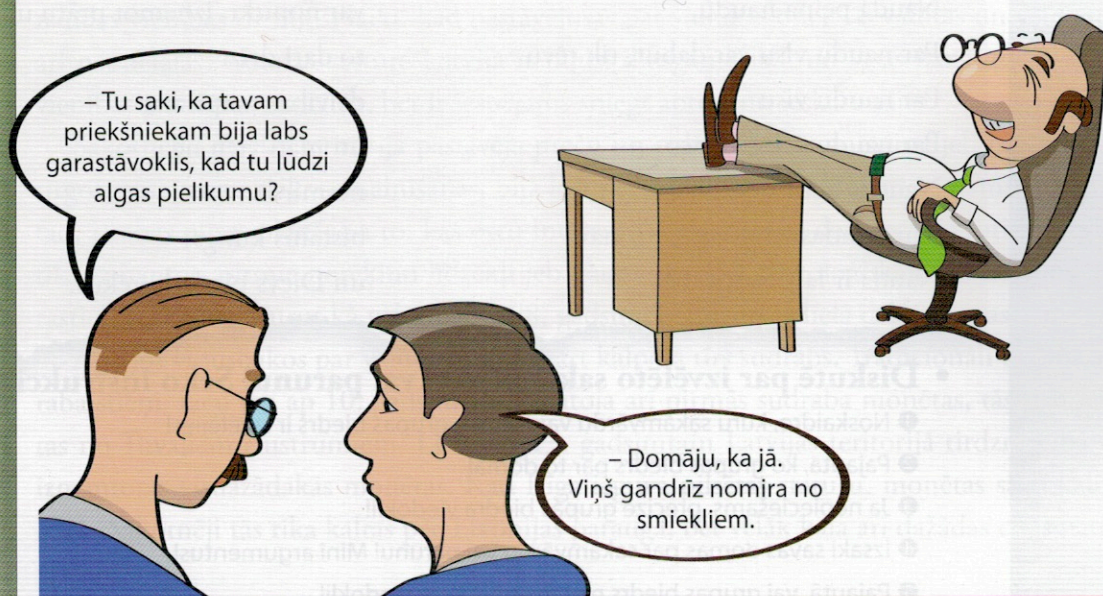
- Izglītība automatizācijā vai elektrotehnikā
- Pieredze darbā ar automatizācijas sistēmām un aprīkojumu
- Prasme izmantot inženierijas pamatprincipus un teorijas
- Izcilas IT prasmes
- Ļoti labas latviešu un angļu valodas zināšanas
- B kategorijas vadītāja apliecība

Meklējam patstāvīgu, mērķtiecīgu, sabiedrisku un atjautīgu kolēģi ar labām sadarbības prasmēm.

Mēs piedāvājam starptautisku darba vidi ar izaugsmes iespējām, profesionālas mācības, atalgojumu 1200–2000 EUR (bruto), uzņēmuma auto, elastīgu darbalaiku, iespēju strādāt attālināti, veselības apdrošināšanu, gada prēmiju sistēmu atbilstoši komandas sasniegtajiem rezultātiem.

• Izvēlies darba sludinājumu un uzraksti motivācijas vēstuli!

- Ievaddaļā – norādi, uz kādu vakanci piesakies, kas ieinteresēja konkrētajā darba piedāvājumā.
- Galvenajā daļā – paskaidro, kā tava darba pieredze atbilst sludinājuma aprakstā minētajām prasībām un darba devēja vajadzībām; paskaidro, kā tava iegūtā izglītība un kvalifikācija atbilst sludinājumā minētajām prasībām; tev ir iespēja norādīt savas stiprās puses, sniedzot piemērus.
- Nobeigumā – norādi savu pieejamību intervijai, kā arī vari izteikt pateicību lasītājam par viņa veltīto laiku, minot, ka gaidi atbildi, un informējot, ka esi pievienojis CV.

3.c JĀ MAN BŪTU TĀ NAUDIŅA...

Lūdzu, paskaidro savu domu!

Ko tu gribēji pateikt?

Vai es pareizi sapratu tavu domu?

Vai tu gribi teikt, ka...?

3.18. Turpini apgalvojumu „Manuprāt, nauda ir ...”!

- Izsaki viedokli par grupas biedru apgalvojumiem, piekrītot vai noliedzot tos, pamato savas domas ar 2–3 argumentiem! Ja nepieciešams, lūdz grupas biedram precizēt savu domu!

3.19. Savieno sakāmvārdu un parunu daļas! Lasi sakāmvārdus un parunas par naudu un izvēlies vienu sakāmvārdu vai parunu, par kuru gribētu diskutēt ar grupas biedru!

Nauda	nabadzība dzen nabadzībā.
Laiks ir nauda; ko dari,	nesagaidīsi.
Nauda pelna naudu,	var nopirkt, izņemot prātu un veselību.
Par naudu visu var dabūt, tik tēvu	to dari drīz.
Par naudu visu	dzīvības taupīšana.
Par naudu velns danco	un māti vien ne.
Naudas lietu nekad	nesmird.
Kur naudas ieraušana, tur nav	bīstams kungs.
Nauda ir labs kalps, bet	un Dievs piedod grēkus.

• Diskutē par izvēlēto sakāmvārdu vai parunu! Seko instrukcijai!

- 1 Noskaidro, kuru sakāmvārdu vai parunu grupas biedrs ir izvēlējis!
- 2 Pajautā, ko grupas biedrs par to domā!
- 3 Ja nepieciešams, precizē grupas biedra viedokli!
- 4 Izsaki savas domas par sakāmvārdu vai parunu! Mini argumentus!
- 5 Pajautā, vai grupas biedrs nav mainījis savu viedokli!
- 6 Secini, kādi ir jūsu abu viedokļi, un pabeidz diskusiju!

- Kurā skaitlī sakāmvārdos un parunās ir lietots vārds *nauda*? Nosaki, kuros locījumos ir lietots vārds *nauda*!

VIENSKAITLINIEKI UN DAUDZSKAITLINIEKI 133. lpp.

3.20. Sagrupē vārdus tabulā!

sviests, brīvība, rietumi, milti, piens, putas, āboliņš, memuāri, medus, cukurs, bikses, kārtība, čaklums, vidus, apavi, brilles, brokastis, svelme

Vienskaitlinieki	Daudzskaitlinieki

- Uzraksti piecus saliktus teikumus, iekļaujot tajos pasvītrotos vārdus!
Izmanto darbības vārdus saliktajos laikos!

3.21. Lasi tekstu! Uzraksti teksta plānu!

Lai gan Latvija ir valsts ar samērā neilgu vēsturi, tomēr te ir izmantotas daudz un dažādas naudas vienības. Ir bijuši laiki, kad pastāvējušas pat vairākas oficiālās valūtas un vēl lietotas arī neoficiālās. Naudas vēsture Latvijā ir bijusi diezgan raiba, un visas izmantotās naudas vienības pat nevar uzskaitīt, bet ir iespējams sniegt aptuvenu ieskatu tajās.

Sākotnēji Latvijas teritorijā pastāvēja preču un pakalpojumu apmaiņa jeb barters. Šāda tirgošanās, varētu teikt – mainīšanās, bija ļoti neērta, jo darījumu bija iespējams veikt tikai tad, ja abas puses piedāvāja to, kas otru interesē. Šī vienošanās dažkārt bija ļoti ilga. Vēlāk tika izmantoti pirmie norēķinu līdzekļi jeb nauda. Latvijā arheoloģiskajos izrakumos ir atrasti gliemežvāki, kurus kā valūtu 7. un 8. gadsimtā izmantoja lielā daļā Eiropas.

Agrajos viduslaikos par valūtu galvenokārt kalpoja tīrs sudrabs. Tradicionāli tie bija sudraba stieņi, taču jau ap 10. gadsimtu izmantoja arī pirmās sudraba monētas, tās tika ieviestas no Tuvajiem Austrumiem. Līdz pat 13. gadsimtam Latvijas teritorijā tirdzniecībā tika izmantotas visdažādākās monētas. Kad Rīga ieguva pilsētas statusu, monētas sāka kalt arī Rīgā. Sākotnēji tās tika kaltas pēc Livonijas parauga, bet vēlāk kala arī dažādas citas naudas vienības.

Kad Latvijas teritorija nonāca Krievijas impērijas sastāvā, tajā sāka lietot Krievijas impērijas oficiālo valūtu – sudraba rubli –, taču paralēli tika pieņemtas arī citas naudas vienības. Drīz vien pēc šīs pievienošanas Krievijas impērijai galvenā valūta tika mainīta uz zelta rubli.

18. gadsimtā parādījās arī pirmā papīra nauda.

Par īsto Latvijas naudas vēsturi var runāt, sākot no 1918. gada, kad tika nodibināta neatkarīga Latvijas valsts. Kādu laiku gan vēl Latvijā tika lietotas dažādas valūtas – ostrubļi, ostmarkas, cara rubļi, markas u. c., bet jau 1919. gadā

Latvija tika pie savas pirmās oficiālās valūtas – Latvijas rubļa. Arī tad vēl joprojām tika izmantota citu valstu nauda, taču Latvijas rublis bija galvenā. Vēlāk notika vairākas diskusijas par naudas maiņas nepieciešamību, līdz 1922. gadā oficiāli tika pieņemti lati un santīmi. Latu nomināli un izskats laika gaitā mainījās.

Lati un santīmi tika lietoti līdz 1940. gadam, kad Latvija nonāca Padomju Sociālistisko Republiku Savienības (PSRS) sastāvā un par oficiālo valūtu kļuva PSRS rublis. Valūta tika mainīta attiecībā 1:1. Tas nozīmē, ka viens Latvijas lats tika pielīdzināts vienam PSRS rublim.

1992. gadā, kad Latvija atkal bija brīva valsts, tika pieņemta pagaidu valūta – Latvijas rublis. Tautā šo naudu iesauca par repšikiem. Šī valūta kalpoja vien līdz brīdim, kad

tika atgūtas zelta rezerves, kas glabājās citu valstu bankās. Jau 1993. gadā Latvijas oficiālā valūta atkal bija lats. Kaut arī tā bija pavisam jauna valūta, tā tika nodēvēta par vienu no spēcīgākajām valūtām pasaulē.

2014. gadā Latvijā notika līdz šim pēdējā oficiālās valūtas maiņa – no latiem un santīmiem Latvija pārgāja uz eiro un centiem. Euro ir visas Eiropas Savienības vienotā valūta, kuru pašlaik izmanto 19 dalībvalstis. Pašlaik Latvijā tiek izmantotas 5, 10, 20, 50, 100 un 200 eiro banknotes un 1, 2, 5, 10, 20, 50 centu un 1 un 2 eiro monētas.

- Pasvītro tekstā darbības vārdus ciešamās kārtas vienkāršajos un saliktajos laikos!
- Pārveido pasvīrotos darbības vārdus darāmās kārtas vienkāršajā pagātnē, saglabājot teksta domu, un paskaidro, kas mainās!

CIEŠAMĀ KĀRTA 150. lpp.

3.22. Klausies un pieraksti, kā sauc valūtu! Nolasi valūtas nosaukumu un valūtas kursu!

Valūtas nosaukums	Valūtas kurss pret 1 eiro
Austrālijas	1,62210
Ungārijas	334,80000
Brazīlijas	4,62960
Norvēģijas	10,03450
Japānas	119,95000
Polijas	4,27850
Bulgārijas	1,95580
Dānijas	7,47230
Kanādas	1,46080
Izraēlas	3,83520
Čehijas	25,58300
Zviedrijas	10,65180
Indijas	79,16300
Lielbritānijas	0,85660
Šveices	1,09240
Amerikas Savienoto Valstu	1,10340
Krievijas	70,39380

- Kura nauda ir visvērtīgākā, kura visnevērtīgākā attiecībā pret eiro?

- Internetā noskaidro šodienas kursu piecu valstu valūtām! Informē par to grupas biedrus!

3.23. Kuru valstu valūtu apzīmē šādā veidā? Raksti valstu nosaukumus!

	AUD			HUF	
	BGN			ILS	
	BRL			INR	
	CAD			JPY	
	CHF			NOK	
	CZK			PLN	
	DKK			RUB	
	GBP			SEK	
	USD				

- Pastāsti par savas zemes naudas rašanos un attīstību! Uzraksti stāstījumu „Kā radās...?”!

3.24. Lasi pasaku! Atrodi darbības vārdus atstāstījuma izteiksmes saliktajos laikos! Kāpēc šo izteiksmi lieto pasakās / teikās?

Vecais saimnieks visā apkārtnē **esot bijis izdaudzīnāts par lielu burvi**. Ļaudis no viņa esot baidījušies kā jau no katra burvja un nelabprāt vēlējušies ar to tikties. **Ja kādu reiz satikšanās bija nenovēršama**, tad katrs esot glaimojis un mēģinājis vecajam izrunāt pa prātam, lai neaizdotu burvim dusmas. Bet aiz muguras cilvēki esot teikuši: „Kas par to, ka esi burvis, ja nevari sev pārtiku pieburt!” Bet ļaudis maldījās, **turēdami Paizumu par nabagu**. Pēc viņa nāves izrādījās, ka burvis mācējis visu savu māju ar naudu pieburt.

Pēc burvja nāves mājās kāds esot sācis nejauki šņākt un nauda skanēt. Jaunais saimnieks gan izmēģinājis visādi spokošanos aizdzīt, **bet kā neizdevies, tā neizdevies. Tā tas gājis labu laiku**, kamēr viens nabags spokus esot iznīcinājis un aizdzinis. Nabags, mājā gulēdams, iesākumā gan esot ļoti izbijies, kad naudas skanēšanu izdzirdis, bet vēlāk spokam atbildējis droši un cieši: „Nāc reiz pie manis!” **Acumirkļi esot izsprāgusi liela naudas kaste, pilna ar zelta un sudraba gabaliem**. Nabags no prieka esot atdevis pusi naudas jaunajam saimniekam, pats otru pusi paturējis un nodzīvojis savu mūžu bez bēdām. **Spoki no tā laika mājā esot nozuduši**.

- Izceltās teikuma daļas pasaki citādi!

Glaimot – liekulīgi runāt, stāstīt (kādam) ko patīkamu.

Pa prātam – runāt tā, ka otram patīk.

Aiz muguras – runāt, otram neesot klāt.

3.25. Katram teikumam atrodi atbilstošu principu!

1. Taupī, pieraksti un krāj!
2. Pārskati maksājumu rēķinus!
3. Nezaudē prātu iepērkoties!
4. Izklaidējies bez maksas!

3. *Neskaties uz akcijas precēm, ko pārdod par labu cenu, bet kas neietilpst tavā iepirkumu sarakstā.*
- Ja esi grāmatu un žurnālu cienītājs, neesi lepns un izmanto tuvākās bibliotēkas pakalpojumus.
- Aprēķini, cik daudz naudas vari atļauties iztērēt šajā mēnesī, un sadali šo naudu pa nedēļām vai pat dienām.
- Veido uzkrājumu, lai nepieciešamības gadījumā varētu aizņemties pats no sevis!
- Ja tev ir iespēja regulēt istabas temperatūru, tādējādi samazinot izmaksas, eksperimentē ar temperatūras pazemināšanu, dodoties ārpus mājas.
- Pirms maksāšanas par precēm sarēķini, cik būs jāmaksā kopā un vai netiek pārsniegts dienas limits.
- Nepārdzīvo, ja nevari atvēlēt daudz naudas izklaidēm! Ir ļoti daudz veidu, kā lieliski pavadīt laiku arī bez kaudzes naudas – pārgājieni, pikniks parkā, tējas vai groziņu vakars ar sen nesatiktiem draugiem u. c.
- Mācies sevi disciplinēt un nežēlojies par to, ka jātaupa nauda. Vislielākie taupītāji nereti ir tieši bagātākie cilvēki.
- Izmanto sezonas izpārdošanas, lai par daudz lētāku naudu iegādātos apģērbu un aksesuārus nākamajai sezonai.
- Ieguldi 10–20 eiro elektrības strāvas mērītāja iegādei un pārbaudi, cik daudz elektrības patērē tējkanna, kas visbiežāk netiek atvienota no elektrības kontakta, boilers, tosteris, dators, televizors un citas elektriskās iekārtas. Iespējams, tas palīdzēs ietaupīt vērtā ņemamu naudas summu.
- Lai cik tas šķistu apgrūtināši, vismaz vienu mēnesi pieraksti visus izdevumus, lai pēc tam mēneša beigās varētu izvērtēt, par ko tu maksā visvairāk un kur vēl iespējams ietaupīt.
- Iepērcies lielveikalā ar diviem groziņiem: vienā grozā liec tikai nepieciešamās preces, bet otrā – vēlamās.

Caurskati savu mobilā operatora vai telekomunikāciju nodrošinātāja piedāvājumu un sazinies ar to konkurentiem – noskaidro, vai viņiem nav izdevīgāks piedāvājums.

Pievērs uzmanību, kāda ir konkrētās preces cena par vienību vai kilogramu.

• **Atrodi tekstā darbības vārdus pavēles izteiksmē! Pārveido tos daudzskaitļa 2. personā!**

• **Uzraksti vai pasaki vēl 3–5 ierosinājumus, kas palīdzētu ietaupīt! Lieto darbības vārdus pavēles izteiksmē!**

PAVĒLES IZTEIKSME 151. lpp.

3.26. No dotajiem darbības vārdiem veido pavēles izteiksmes vienskaitļa un daudzskaitļa 2. personu un vajadzības izteiksmes formu!

Izmantot – izmanto! – izmantojiet! – jāizmanto

Paturēt – _____

Taupīt – _____

Krāt – _____

Ieteikt – _____

Izveidot – _____

Pelnīt – _____

Netērēt – _____

Likt – _____

Izturēt – _____

Mācīties – _____

Saprast – _____

Saprasties – _____

Nožēlot – _____

• **Iesaisti teikumos sešus dažādus vārdus dažādās formās par humoristisku tematu „Ko krāj un taupa taupītājs, to paņem...”!**

3. d. ESMU UZŅĒMĒJS

3.27. Lasi tekstu un veic uzdevumus!

Jāzeps Grundulis – uzņēmējs, darbojas lauksaimniecības jomā

Lai kļūtu par uzņēmēju, jāpiemīt noteiktām rakstura īpašībām, jābūt ar plašām zināšanām un prasmēm. Uzņēmējam svarīga ir uzņēmējspēja un mērķtiecība – drosmē uzņemties iniciatīvu, būt gatavam riskēt, māka stratēģiski plānot, risināt problēmas, pieņemt lēmumus un uzņemties atbildību par tiem. Uzņēmējam jābūt disciplinētam, ar vadītāja vai līdera iemaņām un lielām darbaspējām, jāprot saprasties ar cilvēkiem un pārliecināt viņus par savu viedokli, tikt galā ar stresa situācijām, kā arī jāorientējas skaitļu pasaulē. Vienlaikus uzņēmējam jābūt arī radošam. Būtiska ir spēja nepadoties grūtībās.

Ja apsver domu sākt savu biznesu, uzdod sev vairākus būtiskus jautājumus. Kāpēc es to vēlos? Vai man piemīt nepieciešamās rakstura īpašības, prasmes un zināšanas? Vai esmu gatavs mācīties un izkopt sevī vajadzīgās iemaņas? Vai man pietiks spēka un neatlaidības, lai veiksmīgi tiktu galā ar grūto biznesa sākšanas posmu?

• Atzīmē, par kurām rakstura īpašībām Jāzeps runā!

mērķtiecība		drosmē		iejūtība	
lēnprātība		uzņēmība		disciplinētība	
spontānums		sapratne		pārliecība	
sapņainība		kreativitāte		izturība	
miers		slinkums		pacietība	

• Izvēlies rakstura īpašības (vari izmantot arī citas) un pēc dotā parauga uzraksti sešus teikumus! Izmanto darbības vārdus vēlējuma izteiksmē!

Uzņēmējam izturība ir vajadzīga, lai spētu tikt galā ar problēmām.

3.30. Lasi tekstu! Ievieto teikuma daļas atbilstoši tekstam!

1. tas arī ļoti interesēja
2. ko klientam vispār vajag
3. labi paveicās
4. parastā vidusskolā šķita garlaicīgi
5. gan vairāk redz nevis sacensībās, bet gan autosporta
6. bija iecerējis vērienīgu
7. viens otru sapratām
8. ar telpu renovāciju saistītus praktiskus uzdevumus
9. taču vienā brīdī es izdegu
10. viņa dabūja sekretāres darbu

Autosports ir kā diagnoze. Ja esi ar to saslīmis, tad uz visiem laikiem – tā par savu aizraušanos saka Liene Micapa. Viņa pati sevi ____ „aizkulisēs”, nozāres administratīvajā un organizatoriskajā daļā, kur strādā jau krietnu laiku.

Lienei ir biznesa videi noderīga izglītība. Viņa apguva reklāmu un **mārketingu** Rīgas Tirdzniecības tehnikumā, jo palikt ____, bet pēc tam izstudēja arī uzņēmējdarbības vadību un ekonomiku Banku augstskolā. Liene atzīst, ka šī izvēle notikusi draugu iespaidā, ar domu „kopā jautrāk”, taču mācības aizrāva, ____.

Liene studēja neklātienē, jo vēlējās ātrāk sākt patstāvīgu dzīvi. Paralēli studijām ____ firmā, kas nodarbojās ar datoru tirdzniecību un **servisu**. Tolaik datorizācija Latvijas uzņēmumos tikai sāka uzņemt apgriezienus, tāpēc šis **business** gāja no rokas. Pavisam drīz Liene līdztekus sekretāres pienākumiem pamazām sāka pieslēgties arī pārdošanas, iepirkumu un pasūtījumu projektiem, gatavoja cenu piedāvājumus, datoru dokumentāciju un specifikācijas, izkopa māku izprast, ____ un ko viņam piedāvāt.

„Izgāju dažādus kursus, pat liku eksāmenus, un biju tam laikam profesionāla datoru tirdzniecības speciāliste. Mani ____,” Liene atklāj. „Tiesa, pēc dažiem gadiem radās vēlme attīstīties tālāk, taču nebija pārliecības, ka to gribas darīt informācijas tehnoloģijas jomā. Atkal sāku meklēt sevi.”

Nejauši uzdūrusies „Zaļās pirts” darba sludinājumam, Liene aizsūtīja savu CV un tika uzaicināta uz interviju.

„Mēs ar uzņēmuma īpašnieku uzreiz _____. Jutu, ka šo darbu dabūšu,” Liene stāsta.

Tā arī notika. Viņa kļuva par „Zaļās pirts” izpilddirektori. Uzņēmums ilgus gadus un vēl aizvien Rīgas centrā piedāvā publiskas pirts pakalpojumus, un īpašnieks tolaik ____ **renovāciju**, pirtis **modernizējot**, taču saglabājot vēsturisko pieeju, malkas krāsnis u. tml. Liene stāsta, ka viņas ziņā bija meklēt krāsas, mēbeles, materiālus, grīdas segumus un veikt citus ____, bet vēlāk – arī atvērt pirti apmeklētājiem, pieņemt darbā darbiniekus, tikt galā ar uzņēmuma administratīvo pusi. „Uzņēmums bija **rentabls**. Visu paveicām, ____, laikam **stress** bija pārāk liels.” Liene no šī darba aizgāja.

• Tekstā izceltos vārdus aizstāj ar latviskas izcelsmes vārdiem!

- **Skaidro vārdu savienojumus!**

uzņemt apgriezienus, gāja no rokas, pieslēgties projektiem, uzdūrusies sludinājumam

- **Iesaisti dotos vārdus teikumos tā, lai būtu saprotama šo vārdu nozīme!**

uzņemt, pieņemt, noņemt, pārņemt, paņemt, atņemt

- **Izvēlies vienu no rakstā minētajām specialitātēm, izpēti studiju un kursu piedāvājumu un aizpildi tabulu!**

	Reklāma un mārketingis	Uzņēmējdarbība un ekonomika
Kur var apgūt?		
Studiju / kursu veids		
Programmu saturs		
Profesionālā kvalifikācija		
Cik ilgi jāmacās?		
Studiju / kursu maksa		
Secinājumi		

- **Pastāsti grupas biedriem par iegūto informāciju!**

3.31. Nosauc trīs dzīves situācijas, kuras, pēc tavām domām, rada stresu! Grupā izveidojiet stresa situāciju topu un pastāstiet citai grupai, ko vajadzētu darīt katrā situācijā!

ATVELC ELPU!

Četras stihijas tavā uzvedībā

Gribi – tici, gribi – netici, bet varbūt šis tests ļaus tev labāk izprast sevi.

Katrā no desmit rindiņām ar 1, 2, 3 un 4 novērtē vārdus pēc svarīguma atkarībā no tā, kā tu redzi sevi (1 – tev visnesvarīgākais jēdziens, 4 – vissvarīgākais), ierakstot vērtējumu aplīti. Iegūtos rezultātus atzīmē tabulā.

☐ Izlēmīgs	☐ Apdomīgs	☐ Kārtīgs	☐ Spontāns
☐ Iedvesma	☐ Rezultāti	☐ Sistēma	☐ Atbalsts
☐ Mērķi	☐ Vienošanās	☐ Plāni	☐ Sapņi
☐ Impulsīvs	☐ Nogaidošs	☐ Izklaidīgs	☐ Kritisks
☐ Pārdrošs	☐ Pacietīgs	☐ Precīzs	☐ Entuziasma pilns
☐ Jūtas	☐ Iespējas	☐ Fakti	☐ Loģika
☐ Sabiedrīks	☐ Uzticams	☐ Agresīvs	☐ Gādīgs
☐ Oriģināls	☐ Klasisks	☐ Izsmalcināts	☐ Ikdienišķs
☐ Es kontrolēju naudu	☐ Es glabāju naudu	☐ Es skaitu naudu	☐ Es tērēju naudu
☐ Dalies ar to!	☐ Izmanto to!	☐ Spēlē to!	☐ Pārbaudi to!

Saskaiti iegūtos rezultātus visos zaļajos, tad zilajos, pelēkajos un sarkanajos lauciņos. Rezultāti parādīs, kāda ir četru stihiju attiecība tevī un kā tas atsaucas uz tavu uzvedību.

Ūdens

Šai stihijai ir raksturīga sapratne, prasme runāt, klausīties, uztvert, just līdzī, pielāgoties.

Kustības: plastiskas, vijīgas, mikstas.

Emocijas: maigums, vainas apziņa, rūpes, empātija, kauns, pateicība.

Elpošana: lēna, dziļa.

Balss tonis: samtainis, silts, ietur daudz paužu.

Izskats: maigs, valgas acis.

Runa: „Kā tu domā darīt?”

Sarunās izmantotais laiks: pagātne un tagadne.

Iespējamā darbība grupā: izteikt atzinību, veicināt pārmaiņas.

Zeme

Spēka stihija, kas pretojas pārmaiņām. Tā ir konservatīva un ļauj nostabilizēties. No šīs stihijas mēs iegūstam gribu un spēju saglabāt sevi attiecībās, idejās un projektos, kā arī nospraust robežas.

Kustības: nelielas vai nav vispār, kategoriskas, pakāpeniskas, lēnas, monotonas.

Emocijas: miers, stabilitāte, bēdas, piesardzība, augstprātība.

Elpošana: lēna.

Balss tonis: pārliecinošs, ar spēcīgu izteiksmi.

Izskats: neitrāls, neizteiksmīgs.

Runa: „Es vēlos, lai tu darītu to un to.”

Sarunās izmantotais laiks: vairāk pagātnes, nedaudz nākotnes.

Iespējamā darbība grupā: nospraust robežas, pieprasīt augstāku cenu, sākt un turpināt projektu.

Gaiss

Nepastāvīga stihija, kas izceļas ar nevērību, vieglumu, virziena un viedokļa maiņu jebkurā mirklī. Ļauj neierobežoti gremdēties sapņos. Nav noteikti limiti darbībām un domām.

Kustības: neregulāras, uz visām pusēm vērstas, mainīgas, ļoti aktīvas.

Emocijas: nenopietnība, nedrošība, aizkaitinājums, plāpīgums.

Elpošana: mainīga.

Balss tonis: augsts, nedrošs.

Izskats: nervozs, nedaudz apjucis.

Runa: „Tagad es domāju tā, bet pēc tam – šitā.”

Sarunās izmantotais laiks: pastāvīga maiņa no pagātnes uz nākotni.

Iespējamā darbība grupā: izdomāt jaunus projektus, inovācijas.

Uguns

Stihija, kas uz visu reaģē ātri, ar entuziasmu, vienmēr saskata iespējas, dedzīga, iekaro vietu. Nepārtraukti virzās uz priekšu un iedrošina citus virzīties kopā ar sevi.

Kustības: veiklas, pašpārliecinātas, apņēmīgas.

Emocijas: kaisle, ambīcijas, pavadināšana, skaudība, izlēmība, sacensība.

Elpošana: saraustīta.

Balss tonis: pārliecinošs, drošs, spēcīgs.

Izskats: žilbinošs, efektīgs, nemainīgs.

Runa: „Es gribu darīt kaut ko kopā ar tevi!”

Sarunās izmantotais laiks: nākotne.

Iespējamā darbība grupā: vadīt komandu, pabeigt projektus, pārdot.